

У К Р А Ї Н А
О Д Е С Ь К А О Б Л А С Н А Р А Д А

П Р О Є К Т Р І Ш Е Н Н Я

**Про звернення депутатів Одеської обласної ради
до Верховної Ради України щодо законодавчого визнання
гагаузів корінним народом України**

Відповідно до частини другої статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про корінні народи України», обласна рада

ВИРІШИЛА:

1. Схвалити текст звернення депутатів Одеської обласної ради до Верховної Ради України щодо законодавчого визнання гагаузів корінним народом України (додається).
2. Надіслати зазначене звернення до Верховної Ради України.

*Проект рішення підготовлено депутатом
обласної ради Февзі МАМУТОВИМ
та внесено всіма депутатськими фракціями
і групами в Одеській обласній раді*

Додаток
до рішення обласної ради
від _____ 2026 року
№ ____-VIII

ЗВЕРНЕННЯ
депутатів Одеської обласної ради до Верховної Ради України
щодо законодавчого визнання гагаузів корінним народом України

Ми, депутати Одеської обласної ради, звертаємося до Верховної Ради України з проханням розглянути питання щодо законодавчого визнання гагаузів корінним народом України шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про корінні народи України».

Правові та суспільні підстави

Стаття 11 Конституції України покладає на державу обов'язок сприяти розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. Закон України «Про корінні народи України» визначає критерії корінного народу та прямо називає корінні народи України. Водночас історичний і правовий статус гагаузької спільноти України потребує окремого комплексного розгляду парламентом із залученням самої спільноти та фахового середовища.

Гагаузи є унікальною етнолінгвістичною спільнотою Північно-Західного Причорномор'я. Їх масове переселення до історичного Буджака відбувалося наприкінці XVIII – на початку XIX століття, а сучасна етнокультурна та мовна самобутність остаточно кристалізувалася саме в цьому історичному ареалі.

Гагаузька мова віднесена Атласом ЮНЕСКО «Мови світу, що знаходяться під загрозою зникнення» до мов під загрозою зникнення. Це вимагає від Української держави не лише формального визнання культурної самобутності громади, а й довгострокових правових та інституційних механізмів її збереження.

На наше переконання, гагаузи України відповідають базовим критеріям частини першої статті 1 Закону України «Про корінні народи України»: вони є автохтонною етнічною спільнотою Північно-Західного Причорномор'я, сформованою в історичному ареалі Буджака, мають самобутні мову, культуру, соціальні й представницькі інституції, усвідомлюють себе корінним народом України та становлять етнічну меншість у складі населення держави.

Вважаємо, що надання проживаючим в Україні гагаузам статусу національної меншини недостатньо, оскільки він забезпечує важливі індивідуальні та колективні права на мову, культуру, освіту, релігію й об'єднання. Однак він не повністю відповідає становищу спільноти, яка сформувалася у конкретному історичному ареалі, не має власної суверенної держави та потребує спеціальних гарантій безперервного існування як окремого народу.

Статус корінного народу передбачає не привілеї, а інший предмет правового захисту: право на самовизначення в культурній і суспільній сферах, створення представницьких органів, участь через них у консультаціях із державою, а також посилені гарантії збереження мови, культурної спадщини та традиційних інституцій. Саме цих механізмів загальний режим захисту національних меншин не забезпечує в повному обсязі.

На нашу думку, позитивне вирішення цього питання відповідатиме не лише інтересам гагаузької спільноти, а й довгостроковим інтересам Української держави:

- єдність і довіра. Визнання державою унікальної ідентичності гагаузів посилить їхню довіру до українських інституцій, почуття співпричетності та відповідальності за спільне майбутнє України;

- стійкість півдня України. Пряма, чесна й інституційна взаємодія держави з гагаузькою громадою знижує вразливість регіону до дезінформації, штучної радикалізації та використання етнічних питань державою-агресором або іншими зовнішніми суб'єктами;

- збереження мови та культури. Статус корінного народу створить міцнішу правову основу для програм підтримки гагаузької мови, освіти, медіа, культурних установ, традицій і нематеріальної спадщини;

- представництво та діалог. Визначені законом механізми консультацій дадуть змогу державі чути позицію гагаузької громади без посередників, а самій громаді – брати відповідальну участь у формуванні рішень, що її стосуються;

- міжнародні зобов'язання. Визнання сприятиме виконанню міжнародних зобов'язань України щодо захисту мов, які зникають, та збереженню унікального культурного різноманіття Причорноморського регіону;

- справедливість і послідовність. Інституційне визнання засвідчить, що держава не поділяє спільноти на політично зручні й другорядні та готова чесно оцінювати історичні й правові підстави кожного народу;

- регіональна дипломатія. Українська суб'єктна політика щодо гагаузів сприятиме конструктивному транскордонному діалогу та позбавлятиме зовнішні сили монополії на тему захисту гагаузької ідентичності.

Зауважуємо, що визнання гагаузів корінним народом України має відбуватися виключно в межах Конституції України. Такий статус сам по собі не означає і не повинен тлумачитися як:

- право на територіальне відокремлення або сепаратизм;
- автоматичне створення національно-територіальної автономії чи зміна адміністративно-територіального устрою України;
- формування паралельних органів публічної влади;
- надання привілеїв, що порушують конституційний принцип рівності громадян;
- можливість зовнішньої держави або політичного центру представляти гагаузів України без їхньої вільної волі.

Навпаки, йдеться про правове визнання, культурні, мовні, освітні та представницькі гарантії, а також про інституційний діалог у межах суверенної, незалежної, унітарної Української держави.

Просимо Верховну Раду України:

1. Ініціювати офіційний парламентський розгляд питання про визнання гагаузів корінним народом України.

2. Доручити профільним комітетам Верховної Ради України організувати консультації з представниками гагаузької спільноти України та органами місцевого самоврядування Одеської області, а для підготовки комплексного наукового і правового висновку залучити Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса НАН України та Державну службу України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС).

3. Забезпечити комплексну історико-правову, етнологічну та антикорупційну експертизу майбутніх змін, а також оцінку їх відповідності Конституції України й міжнародним зобов'язанням держави.

4. За результатами консультацій та експертиз розробити й розглянути законопроект про внесення змін до статті 1 Закону України «Про корінні народи України», передбачивши включення гагаузів до переліку корінних народів України та, за потреби, уточнення законодавчих критеріїв у конституційно сумісний спосіб.

5. Передбачити перехідний механізм формування або визнання представницького органу гагаузького народу України на демократичних, прозорих і незалежних від іноземного впливу засадах.

6. Забезпечити, щоб реалізація відповідного статусу була спрямована на культурний розвиток, інтеграцію, громадянську єдність та стійкість України і не створювала підстав для територіальних претензій або зміни унітарного устрою держави.

Ми переконані: сильна держава не боїться різноманіття – вона перетворює його на джерело єдності. Україна має говорити з гагаузами України прямо, із повагою та без зовнішніх посередників. А Одеська область, де живе найбільша гагаузька громада держави, повинна першою взяти на себе відповідальність за початок цього чесного й державницького діалогу.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту рішення Одеської обласної ради
«Про звернення депутатів Одеської обласної ради до Верховної Ради України
щодо законодавчого визнання гагаузів корінним народом України»

Проєкт рішення підготовлено з метою привернення уваги Верховної Ради України до питання законодавчого визнання гагаузів корінним народом України та необхідності належного врахування історичної, культурної та мовної самобутності гагаузької спільноти.

Одеська область є регіоном компактного проживання значної частини гагаузької спільноти України. Гагаузька мова, культура, традиції та історична спадщина є важливою складовою культурного різноманіття Одещини. Водночас Законом України «Про корінні народи України» від 1 липня 2021 року № 1616-IX гагаузи не включені до переліку корінних народів України.

Саме необхідність привернення уваги держави до цього питання, збереження гагаузької культурної та мовної самобутності, а також врахування позиції гагаузької спільноти Одеської області спонукала депутатів Одеської обласної ради ініціювати відповідне звернення до Верховної Ради України.

Прийняття проєкту рішення не передбачає самостійного встановлення обласною радою правового статусу гагаузів. Його метою є звернення до Верховної Ради України щодо розгляду питання та можливого внесення відповідних змін до законодавства з дотриманням Конституції України та чинного законодавства.

Реалізація відповідних прав має здійснюватися на засадах рівності громадян, територіальної цілісності та унітарності України.

Прийняття проєкту рішення дозволить Одеській обласній раді офіційно висловити позицію щодо необхідності розгляду цього питання на державному рівні та сприятиме збереженню культурної, мовної й етнічної самобутності гагаузької спільноти.

Депутат Одеської обласної ради

МАМУТОВ Февзі Різайович